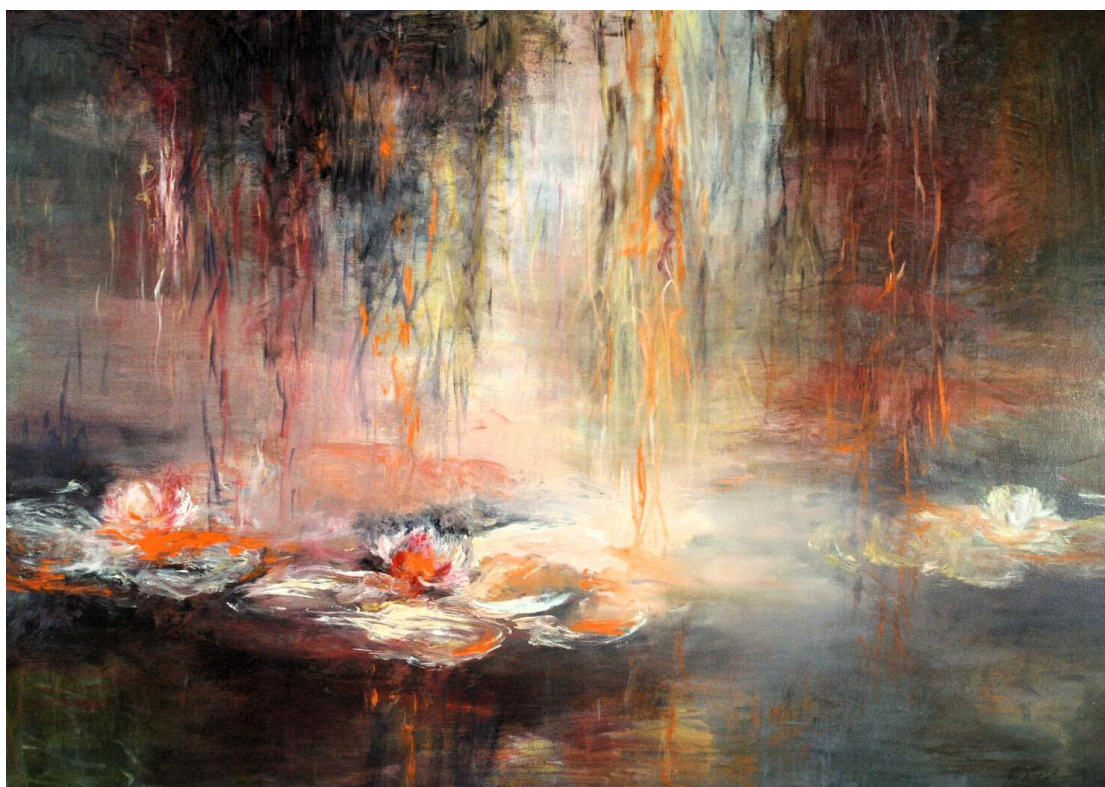

ΣΑΚΟΝ (CHACONNE) X 5

Ο **Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ** (1685-1750) Γερμανός συνθέτης, διευθυντής ορχήστρας, μουσικοπαιδαγωγός και εκτελεστής θεωρείται ο μεγαλύτερος συνθέτης της περιόδου Μπαρόκ (1600-1750 μ.Χ.) και ένας από τους σπουδαιότερους στην ιστορία της έντεχνης δυτικής μουσικής, καθώς η μουσική του χαρακτηρίζεται από **τεχνική αρτιότητα** και **υψηλή πνευματικότητα**.

Παρτίτα συνήθως σημαίνει παραλλαγές και μ' αυτή την έννοια χρησιμοποίησε τον όρο ο Μπαχ σε σουίτες του για σόλο τσέμπαλο και σ' εκείνες για σόλο βιολί. Η **Σακόν (Chaconne)** ήταν αρχικά ένας δημοφιλής, αργός, σοβαρός χορός του 17^{ου} και των αρχών του 18^{ου} αιώνα, σε ρυθμό 3/4, ισπανικής ή μαυριτανικής προέλευσης, παρόμοιος με την πασακάλια. Αργότερα αποτέλεσε ένα είδος μουσικής σύνθεσης που χρησιμοποιήθηκε συχνά ως όχημα παραλλαγής σε μια επαναλαμβανόμενη σύντομη αρμονική εξέλιξη, η οποία συχνά περιλάμβανε μια αρκετά σύντομη επαναλαμβανόμενη γραμμή μπάσου η οποία προσέφερε ένα συνθετικό περίγραμμα για παραλλαγή, διακόσμηση, σχηματισμό και μελωδική επινόηση.

Ερνεστίν Ταχέντλ: Σακόν (Chaconne), 2011.

Ο Γ. Σ. Μπαχ έγραψε μια διάσημη **Σακόν** —τη Μητέρα όλων των Σακόν— ως το τελευταίο μέρος της Παρτίτας του σε ρε ελάσσονα για σόλο βιολί. Κανείς δεν θα

μπορούσε να χορέψει με αυτήν! Στην εκτέλεση, συνήθως διαρκεί πάνω από 14 λεπτά! Ο βιολονίστας Τζόσουα Μπελ έχει πει τα εξής για τη **Σακόν του Μπαχ**: «Δεν είναι απλώς ένα από τα σπουδαιότερα μουσικά κομμάτια που γράφτηκαν ποτέ, αλλά ένα από τα μεγαλύτερα επιτεύγματα οποιουδήποτε ανθρώπου στην ιστορία. Είναι ένα **πνευματικά ισχυρό κομμάτι, συναισθηματικά ισχυρό, δομικά τέλει**». Μερικοί ιστορικοί και ερμηνευτές μουσικής πιστεύουν ότι είναι στην πραγματικότητα ένα **ιερό έργο** λόγω των κρυφών αναφορών του στην ιστορία των Αγίων Παθών.

Τζεφ Γιούγκλου: Σακόν (Chaconne), 2022.

Η **Σακόν**, το τελευταίο λοιπόν από τα 5 μέρη της Παρτίτας αρ. 2 σε ρε ελάσσονα για σόλο βιολί (έργο του 1720, BWV 1004) του Γιόχαν Σεμπάστιαν Μπαχ, θεωρείται, στα 256 μέτρα του, μία από τις πιο εντυπωσιακές και μνημειώδεις συνθέσεις στο ρεπερτόριο του βιολιού. Πολλοί ερμηνευτές τη βλέπουν ως κάτι περισσότερο από ένα απλό τεχνικό αριστούργημα και ερμηνεύουν το κομμάτι ως μια **μουσική έκφραση προσωπικής θλίψης**. Πιθανώς γραμμένη στη μνήμη της

πρώτης συζύγου του Μπαχ, η Σακόν συνδυάζει **συναισθηματικό βάθος** με **συνθετική αυστηρότητα**. Η επίδρασή της βασίζεται σε μια **ήρεμη ένταση** που εξακολουθεί να συγκινεί σήμερα - και η αποκωδικοποίησή της θέτει σημαντικά ερωτήματα τόσο για τους μουσικούς όσο και για τους μουσικολόγους.

Οι Σονάτες και Παρτίτες για σόλο βιολί «Sei Solo» όπως και οι Σουίτες για σόλο βιολοντσέλο καταδεικνύουν τη βαθιά εξοικείωση του Γ. Σ. Μπαχ με την τεχνική παίξιματος των αντίστοιχων οργάνων. Παρά την έλλειψη συνεχούς βάσιμου (basso continuo), ο συνθέτης καταφέρνει να δημιουργήσει **πυκνή πολυφωνία** και **σύνθετη αρμονία**. Η συγχορδιακή σόλο μελωδία, η καθαρή μονοφωνία και η υποβλητική πολυφωνία συνδυάζονται με μοναδικό τρόπο. Η **Σακόν** κατέχει μια ξεχωριστή θέση, τόσο από άποψη **δεξιότητας** όσο και **έκφρασης**. Η **αυστηρότητα της μορφής της** και το **συναισθηματικό της βάθος** την καθιστούν βασικό έργο ανάμεσα στα δημιουργήματα του Μπαχ και κορωνίδα του σολιστικού ρεπερτορίου για βιολί. Ως ένα από τα σημαντικότερα σόλο κομμάτια στο ρεπερτόριο του βιολιού, η Σακόν έχει εμπνεύσει και δοκιμάσει πολυάριθμους βιολιστές στον δρόμο προς την κυριαρχία τους στο όργανο. Δεν είναι μόνο η μεγαλύτερη σε διάρκεια μεμονωμένη κίνηση από τα ασυνόδευτα έργα βιολιού του Γ. Σ. Μπαχ, αλλά παρουσιάζει και μια ποικιλία τεχνικών και μουσικών προκλήσεων. Κάθε μέρος της Σακόν ποικίλλει ως προς τις απαιτούμενες τεχνικές δοξαριού και δακτυλισμού.

Αν και αρχικά δεν ήταν πολύ γνωστή, η Σακόν του Μπαχ γίνεται ολοένα και πιο δημοφιλής ως έργο συναυλίας, ειδικά μετά την υποστήριξή της από τον βιολιστή Γιόζεφ Γιόακιμ στα τέλη του 19ου αιώνα. Το κομμάτι έχει **διασκευαστεί για άλλα όργανα** όπως πιάνο, σαξόφωνο και μαρίμπα, και υπάρχουν πολλά άρθρα και βιβλία που αναφέρονται στο κομμάτι, μαζί με δισκογραφίες και έγγραφα που το παρουσιάζουν. Για παράδειγμα, τον Ιούνιο του 1877, ο Μπραμς έγραψε μια επιστολή στην Κλάρα Σούμαν περιγράφοντας τη Σακόν: «Η Σακόν είναι κατά τη γνώμη μου ένα από τα πιο υπέροχα και πιο ακατανόητα μουσικά κομμάτια. Χρησιμοποιώντας την τεχνική προσαρμοσμένη σε ένα μικρό όργανο, ο καλλιτέχνης συνθέτει **έναν ολόκληρο κόσμο** με τις **πιο βαθιές σκέψεις** και τα **πιο δυνατά συναισθήματα**. Αν μπορούσα να φανταστώ τον εαυτό μου να γράφει, ή ακόμα και να συλλαμβάνει ένα τέτοιο κομμάτι, είμαι βέβαιος ότι ο ακραίος ενθουσιασμός και η συναισθηματική ένταση θα με είχαν τρελάνει.»

Φλορεντίνα-Μαρία Ποπέσκου: Σακόν (Chaconne)

Με την πρώτη ματιά, η Σακόν μπορεί να μην φαίνεται εξαιρετικά δύσκολη. Για παράδειγμα, οι τεχνικές στη Σακόν δεν είναι τόσο σωματικά απαιτητικές όσο π.χ. τα «Είκοσι Τέσσερα Καπρίτσια» του Νικολό Παγκανίνι. Οι αρμονικές προκλήσεις δεν είναι τόσο μεγάλες όσο άλλων ασυνόδευτων έργων για βιολί όπως οι «Εξι Σονάτες για Σόλο Βιολί» του Ωζέν Ιζαΐ ή η «Σονάτα για Σόλο Βιολί» του Μπέλα Μπάρτοκ. Τι έχει κάνει την Σακόν τόσο τρομερή για τους βιολιστές και προκαλεί το δέος στους μουσικούς γενικότερα; Μεγαλύτερη από τις προηγούμενες τέσσερις κινήσεις της σε ρε ελάσσονα Παρτίτας μαζί, η Σακόν παρουσιάζει στον ερμηνευτή σημαντικές τεχνικές και μουσικές προκλήσεις. Μια αποτελεσματική ερμηνεία απαιτεί από τον βιολιστή να τονίζει τις μελωδικές και μπάσες γραμμές, ενώ παίζει δύσκολες διπλές στάσεις και συγχορδίες, να διατηρεί το ενδιαφέρον σε μια μεγάλη μουσική δομή που αποτελείται από μια επαναλαμβανόμενη τετράμετρη εξέλιξη, διατηρώντας παράλληλα έναν διαφανή τόνο και ρυθμική ισορροπία. Η τονικότητα στην Σακόν απαιτεί επίσης μεγάλη προσοχή. Όταν παίζουν οποιοδήποτε από τα ασυνόδευτα σόλο έργα του Μπαχ, οι βιολιστές πρέπει να παρέχουν οι ίδιοι τη συνοδεία. Χωρίς άλλο όργανο για να παρέχει αρμονική βάση, οι μουσικοί πρέπει να είναι πιο ανεξάρτητοι και προσεκτικοί με την τονικότητα τους. Το παίξιμο συγχορδιών στο βιολί απαιτεί τεράστια προσπάθεια. Επειδή οι βιολιστές πρέπει να απεικονίζουν πολλές φωνές, αλλά δεν μπορούν να διατηρήσουν όλες τις χορδές ταυτόχρονα, απαιτείται μια συνεκτική

στρατηγική για την κύλιση των συγχορδιών. Οι διασταυρώσεις των χορδών προκαλούν πολλά προβλήματα, όπως ανομοιόμορφους ήχους, θορύβους και επιπλέον νότες. Το να διατηρείται η μελωδία ρυθμικά ακριβής, ενώ παράλληλα φροντίζονται και άλλες αρμονικές νότες, είναι εξαιρετικά δύσκολο. Ο Μπαχ συχνά τοποθετεί τη μελωδική γραμμή ανάμεσα στην πάνω και την κάτω φωνή, γεγονός που καθιστά το εγχείρημα της εκτέλεσης ακόμη πιο περίπλοκο από τεχνικής άποψης. Η απομνημόνευση είναι ένα άλλο εμπόδιο στο άνετο παίξιμο της Σακόν. Ως κίνηση οστινάτο, η Σακόν έχει πολλά παρόμοια τμήματα και έχει μια μεγάλη δομή με πολλή αρμονική επανάληψη. Και αυτή η επαναλαμβανόμενη αρμονική δομή μπορεί να παρουσιάσει δυσκολίες στον ερμηνευτή στην απομνημόνευση της μουσικής. Επίσης, η επιλογή δυναμικής στη Σακόν είναι δύσκολη. Επειδή ο Μπαχ δεν υπέδειξε πολλά στην παρτιτούρα του όσον αφορά τη δυναμική, ο ερμηνευτής πρέπει να επιλέξει τη δυναμική στη Σακόν σύμφωνα με τη δική του ιδιοσυγκρασία.

Θα απολαύσουμε τη Σακόν πρώτα στο όργανο για το οποίο γράφτηκε με δύο Ρωσοεβραίους βιολιστές (για την ακρίβεια πρώτα με έναν Λιθουανό κι ύστερα με έναν Ουκρανό από τη Σχολή της Οδησσού) που αμφότεροι σταδιοδρόμησαν στις ΗΠΑ τον περασμένο αιώνα.

Λιρόι Νέιμαν: Γιάσα Χάιφετς (1967).

Ο **Γιάσα Χάιφετς** ήταν 70 ετών, όταν απαθανάτισε την παρακάτω υπέροχη εκδοχή της Σακόν του Μπαχ, στην οποία αφιέρωσε κάθε ίχνος μουσικής γνώσης

που απέκτησε στα εξήντα πέντε χρόνια που έπαιζε βιολί. Σε αντίθεση με την ηχογράφησή του του ίδιου έργου το 1952, η οποία ήταν μελετημένη και τεχνικά εξαιρετική, ο Χάιφets υιοθέτησε μια προσωπική, ρομαντική προσέγγιση στην παρακάτω εκτέλεση. Η χρήση του γρήγορου βιμπράτο, του συναισθηματικά φορτισμένου portamento, του γρήγορου ρυθμού και του εξαιρετικού ελέγχου του δοξαριού συνδυάστηκαν για να δημιουργήσουν έναν εξαιρετικά ξεχωριστό ήχο που κάνει το παίξιμο του Χάιφets άμεσα αναγνωρίσιμο στους λάτρες του. Μεταξύ άλλων, ο τόνος του είναι απλώς γεμάτος ένταση. Όχι, ο τόνος του είναι η ένταση. Όταν ένας δεξιότηχνης όπως ο Χάιφets έχει ένα ισχυρό, σαφές όραμα για ένα έργο αυτού του μεγέθους, το αποτέλεσμα μπορεί να είναι εκπληκτικό, όπως συμβαίνει εδώ. Ενώ η εν λόγω ερμηνεία με "ρομαντικό" ύφος είναι κάπως έξω από τα "αυστηρά" μουσικά όρια της εποχής του Μπαρόκ, αυτή η ερμηνεία υπογραμμίζει το γεγονός ότι ο Μπαχ ήταν ένας παγκόσμιος συνθέτης, του οποίου η μουσική ιδιοφυΐα ξεπέρασε την εποχή στην οποία έζησε.

[Γιάσα Χάιφets, 1971.mp4](#)

Μόιζ Κίσιλινγκ: Πορτρέτο του βιολιστή Νέιθαν Μίλσταϊν.

Ακούμε την εκτέλεση του **Νέιθαν Μίλσταϊν**. Η έμφυτη λαμπρή ευφυΐα, η ευαισθησία στην ευελιξία και, παράλληλα, η αίσθηση της δομής χαρακτηρίζουν την παρακάτω ηχογράφιση του Μίλσταϊν ως πραγματικά εξαιρετική.

[Νέιθαν Μίλσταϊν, 1956.mp3](#)

Και τώρα δύο εμπνευσμένες μεταγραφές της Σακόν του Γ. Σ. Μπαχ για δύο άλλα όργανα.

[Ο Μαρκ Αντρέ Χάμελιν σε ρεσιτάλ του της 3ης 6. 2019 ερμηνεύει τη Chaconne του Γ.Σ.Μπαχ στη μεταγραφή του Φερούτσιο Μπουζόνι για πιάνο BV V 24.mp4](#)

[Μεταγραφή για κιθάρα και εκτέλεση της Chaconne από τον Αντρέας Σεγόβια, 1954.mp3](#)

Τζον Κούνσι Άνταμς: Σακόν, Λάδι σε καμβά (1911).

Ένας τσελίστας συνοδεύει μια νεαρή κοπέλα στην πρώτη της εμφάνιση. Ο τσελίστας κάθεται σε μια ξύλινη καρέκλα γέρνοντας πολύ μπροστά, με το δεξί του πόδι τοποθετημένο προς τα πίσω, φορώντας σκούρο γκρι παντελόνι και σκούρο καφέ σακάκι. Η νεαρή κοπέλα, με το κεφάλι χαμηλωμένο, είναι έτοιμη να υποκλιθεί. Φοράει ένα χρυσοκίτρινο φόρεμα με το ίδιο είδος πλέγματος στα μαλλιά της. Το κρινολίνο φόρεμα είναι διακοσμημένο με λευκή δαντέλα στο ντεκολτέ. Παρτιτούρες μουσικής βρίσκονται άτακτα στο πάτωμα, στο φόντο αριστερά μια σκούρα κουρτίνα, δίπλα της μια εικόνα και ένας ορειχάλκινος πολυέλαιος. Επιφανειακά, η «Σακόν» είναι γοητευτικός πίνακας και, άσχετα αν παραπέμπει στο ομώνυμο έργο του Γ.Σ.Μπαχ – μάλλον όχι, απευθύνεται στα ανθρώπινα συναισθήματα προκαλώντας ονειροπόληση και ικανοποιεί την επιθυμία για μια οικιακή ειδυλλιακή σκηνή.

Ο αρχικός τίτλος του πίνακα αναφέρεται στα πρόσωπα που απεικονίζονται, ο τσελίστας είναι ο Καρλ Λούντβιχ Πριντς, τοπιογράφος και φίλος του ζωγράφου, ενώ το νεαρό κορίτσι είναι η κόρη του ζωγράφου, Χάριετ, αργότερα Κόμισσα Ουάλντερντορφ. Προσεκτικά συνθεμένος κατά μήκος μιας εικονογραφικής διαγωνίου και με συγκρατημένα χρώματα, ο πίνακας τραβάει την προσοχή του θεατή στο χρυσοκίτρινο φόρεμα του κοριτσιού, καθιστώντας την το «νέο αστέρι». Το έργο έχει σχεδιαστεί για ευρεία απήχηση στο κοινό, όπως δικαιολογεί και το μεγάλο μέγεθός του. Ο πίνακας σημείωσε μεγάλη επιτυχία στην έκθεση Künstlerhaus το 1911, ειδικά επειδή ο αυτοκράτορας Φραγκίσκος Ιωσήφ Α΄ της Αυστρίας (ένας φανατικός συλλέκτης έργων τέχνης) έδειξε επίσης ενδιαφέρον.